

NHU CẦU DU LỊCH VÀ CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN NHU CẦU DU LỊCH CỦA NGƯỜI CAO TUỔI: NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP HUYỆN NGỌC HIỂN, TỈNH CÀ MAU

ThS. Nguyễn Trọng Nhân¹

TÓM TẮT

Nghiên cứu này được thực hiện nhằm mục đích khám phá nhu cầu du lịch và các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu du lịch của người cao tuổi. Phương pháp phỏng vấn bằng bảng câu hỏi được sử dụng để thu thập dữ liệu sơ cấp. 102 đáp viên được phỏng vấn bằng kỹ thuật chọn mẫu kiểu thuận tiện và phát triển mầm. Thống kê mô tả và kiểm định giả thuyết về trị trung bình của hai tổng thể được sử dụng để phân tích dữ liệu. Kết quả nghiên cứu cho thấy, người cao tuổi huyện Ngọc Hiển có nhu cầu du lịch khá cao. Nhu cầu du lịch của người cao tuổi tương quan thuận với trình độ học vấn, tình hình việc làm hiện tại, tình hình kinh tế hiện tại, trình trạng sức khỏe và thu nhập của họ.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nhu cầu du lịch là một hợp phần quan trọng của ngành công nghiệp du lịch bởi nhờ có nhu cầu các hoạt động du lịch mới được hình thành và phát triển. Tuy nhiên, nhu cầu du lịch thường dễ dao động, thay đổi và khó quản lý. Vì vậy, việc hiểu nhu cầu và các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu của đối tượng phục vụ có ý nghĩa quan trọng trong khai thác du lịch của mỗi quốc gia.

Để phát triển du lịch thành công, một trong những yêu cầu quan trọng là hiểu nhu cầu và các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu của đối tượng theo từng lứa tuổi. Tuy nhiên, thời gian qua, các học giả thường chỉ tập trung nghiên cứu nhu cầu du lịch của tất cả các lứa tuổi, điều này đồng nghĩa, có rất ít nghiên cứu cụ thể nhu cầu của từng lứa tuổi để có sự phân khúc thị trường, phát triển các dịch vụ và tháo gỡ những rào cản một cách thích hợp.

Thế kỷ XXI là thế kỷ nhân loại bước vào giai đoạn già hóa dân số, tức là, tỷ trọng dân số có tuổi từ 60 trở lên chiếm tỷ lệ đáng kể trong tổng thể người dân. So với các lứa tuổi khác, người cao tuổi có nhiều thời gian đi du lịch nên nhu cầu du lịch của họ không hề nhỏ. Với xu thế này, việc chuẩn bị những chiến lược cho việc khai thác thị trường khách cao tuổi và có những chính sách cải thiện một số phương diện liên quan đến người cao tuổi sẽ là bước đi thích hợp cho việc phát triển du lịch trong tương lai.

Nghiên cứu này được thực hiện tại huyện Ngọc Hiển, tỉnh Cà Mau nhằm nắm bắt nhu cầu du lịch của người cao tuổi và các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu du lịch của họ. Kết quả nghiên cứu sẽ cung cấp cơ sở thực tiễn cho các đối tượng liên quan trong việc phát triển sản phẩm, tiến hành quảng bá, cải thiện một số phương diện để kích thích nhu cầu du lịch của người cao tuổi - động lực để phát triển du lịch và cải thiện sức khỏe, tinh thần, nâng cao sự hiểu biết cho người dân nói chung và người cao tuổi nói riêng.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bảng câu hỏi được sử dụng để thu thập dữ liệu sơ cấp và được thiết kế thành ba phần. Phần 1 là những câu hỏi liên quan đến những người cao tuổi không có nhu cầu đi du lịch. Phần 2 của bảng câu hỏi nhằm thu thập một số thông tin liên quan đến những người cao tuổi có nhu cầu đi du lịch. Phần 3 gồm những câu hỏi về thông tin chung của đáp viên. Các câu hỏi trong bảng hỏi được đo lường bằng thang đo định danh, thứ bậc và tỷ lệ. Đối với thang đo thứ bậc, chúng tôi sử dụng thang đo 3 điểm (bởi người cao tuổi vùng nghiên cứu thường ít có khả năng phân biệt sự khác nhau giữa các mức độ đối với thang đo có hơn 3 mức độ) dạng Likert (1: Không đồng ý, 2: Trung lập, 3: Đồng ý).

Mẫu nghiên cứu là 102 đáp viên sinh sống ở thị trấn Gạch Góc gồm: xã Đất Mũi, xã Viên An, xã Viên An Đông, xã Tam Giang, xã Tam Giang Tây và xã Tân Ân. Kỹ thuật chọn mẫu kiểu thuận tiện và phát triển mầm được sử dụng để lựa chọn đáp viên. Thời gian lấy mẫu từ tháng 6 đến tháng 10 năm 2018.

Dữ liệu từ bảng câu hỏi được phân tích bằng phần mềm SPSS 16.0 với các phương pháp thống kê mô tả và kiểm định giả thuyết về trị trung bình của hai tổng thể.

¹ Trường Đại học Cần Thơ

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

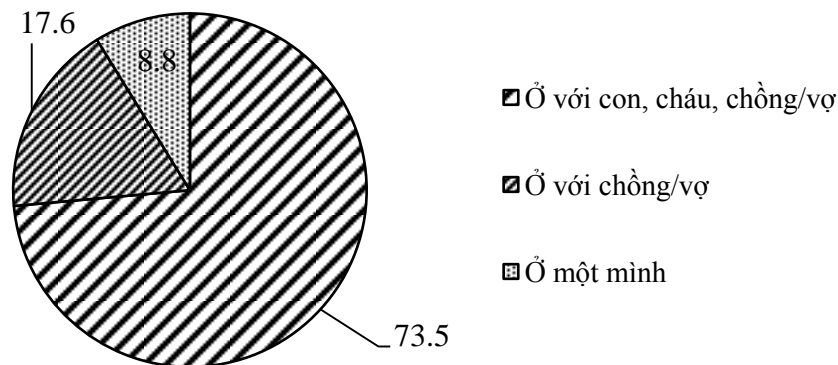
3.1. Phân tích mẫu nghiên cứu

Mẫu nghiên cứu gồm 50 nam và 52 nữ chiếm tỷ lệ 49% và 51% tương ứng. Cơ cấu mẫu với số lượng nam và nữ giới gần ngang nhau đảm bảo sự đại diện quan điểm về giới. Ngoài ra, số liệu cũng cho thấy, ở độ tuổi càng cao, số cụ bà nhiều hơn số cụ ông và điều này phù hợp với quy luật biến đổi đặc điểm nhân khẩu học của dân số thế giới.

Người cao tuổi ở địa bàn nghiên cứu có trình độ học vấn thấp: tiểu học (41,2%), trung học cơ sở (38,2%), trung học phổ thông (17,6%), 3 người còn lại tương ứng với 2,9% không cung cấp thông tin về trình độ học vấn. Người cao tuổi miền Nam nói chung, người cao tuổi huyện Ngọc Hiến nói riêng được sinh ra trong thời chiến tranh chống Pháp và Mỹ nên ít có cơ hội được học hành. Vì lẽ đó, họ có trình độ học vấn thấp là điều tất yếu.

Là một bộ phận của gia đình Việt Nam, gia đình người cao tuổi huyện Ngọc Hiến phần lớn tồn tại dưới dạng gia đình nhiều thế hệ, tức gồm ông bà-con-cháu (Hình 1). Người cao tuổi sống trong gia đình dạng này có lợi thế là được con cháu chăm lo về vật chất và tinh thần. Phần lớn người cao tuổi thích sống theo mô hình gia đình đa thế hệ nên việc duy trì gia đình truyền thống là cần thiết.

Hình 1: Mô hình gia đình của người cao tuổi (%) (n = 102)

Nguồn: Số liệu từ điều tra trực tiếp người cao tuổi năm 2018

Phần lớn người cao tuổi ở huyện vẫn còn làm việc và có thu nhập (75,5%), số người chỉ làm những công việc phụ giúp gia đình và không có thu nhập chiếm tỷ lệ không đáng kể (24,5%). Thông qua lao động, sức khỏe thể chất và tinh thần của người cao tuổi được nâng cao. Hơn nữa, lao động còn giúp người cao tuổi có thu nhập, tự chủ về tài chính, là yếu tố quan trọng để con cháu, họ hàng, láng giềng kính trọng, ngưỡng mộ và yêu quý.

Rất nhất quán với nhận định trên, hầu hết người cao tuổi ở Ngọc Hiến tham gia lao động và có thu nhập nên họ tự chủ về tài chính (71,6%), chỉ một số ít người sống nhờ vào con và cháu (27,5% và 1% lần lượt). Một khi người cao tuổi tự chủ được tài chính, thì các nhu cầu của họ, trong đó có nhu cầu về du lịch mới có thể được thỏa mãn một cách nhanh chóng và đầy đủ. So với người cao tuổi tự chủ về tài chính, người cao tuổi sống phụ thuộc vào con và cháu phải chịu nhiều thiệt thòi hơn về nhà ở, phương tiện đi lại, hoạt động vui chơi giải trí, khám và điều trị bệnh, ăn uống, sinh hoạt, sự tôn kính,...

Trung bình, mỗi người cao tuổi mắc 1,74 bệnh. Đối với những người bị mắc bệnh, số bệnh ít nhất là 1 và số bệnh cao nhất là 3. Các bệnh thường gặp ở người cao tuổi gồm: cao huyết áp, lên máu, đau khớp, tiểu đường, thoái hóa cột sống, đau tim, đau bao tử, nhức mỏi, viêm xoan, bệnh đường ruột, rối loạn tiêu hóa, ho, phổi, loãng xương, thần kinh tọa, đau thận, khiếm thị, khiếm thính, suy nhược cơ thể, tai biến, hạ huyết áp, gai cột sống, tiền liệt tuyến, hở van tim, đau lưng, viêm mũi, thiếu máu, sỏi thận, tiểu đường, suyễn, thiếu máu não, thoát vị đĩa đệm, suy giảm trí nhớ, đau gan,...

3.2. Nhu cầu du lịch của người cao tuổi

Trong 102 người được phỏng vấn, 58 người trả lời có nhu cầu du lịch trong tương lai, trong khi số người trả lời không có nhu cầu du lịch là 44, chiếm tỷ lệ 56,9% và 43,1% lần lượt. Số người có nhu cầu du lịch nhiều hơn số người không có nhu cầu du lịch không chỉ

cho thấy tầm quan trọng của du lịch trong cuộc sống mà còn là dấu hiệu tích cực đối với hoạt động kinh doanh du lịch.

Những nguyên nhân dẫn đến người cao tuổi không có nhu cầu đi du lịch gồm: không có khả năng tự tổ chức chuyến đi, tài chính eo hẹp, không biết thông tin về điểm du lịch, không có thời gian rảnh rỗi, sức khỏe kém, người thân không ủng hộ (Bảng 1).

Bảng 1: Nguyên nhân dẫn đến người cao tuổi không có nhu cầu đi du lịch (n = 102)

Biên quan sát	Giá trị trung bình	Độ lệch chuẩn
Không có khả năng tự tổ chức chuyến đi	2,80	0,41
Tài chính eo hẹp	2,77	0,52
Không biết thông tin về điểm du lịch	2,39	0,75
Không có thời gian rảnh rỗi	2,32	0,74
Sức khỏe kém	2,25	0,78
Người thân không ủng hộ	2,14	0,73

Nguồn: Số liệu từ điều tra trực tiếp người cao tuổi năm 2018

Chú thích: Nghiên cứu sử dụng thang đo 3 điểm dạng Likert

Những người có nhu cầu du lịch muốn thực hiện chuyến đi nhằm mục đích tham quan/giải trí (100%), thăm người thân kết hợp với du lịch (27,6%), đi công tác kết hợp du lịch (3,4%), tôn giáo/tín ngưỡng kết hợp du lịch (1,7%), chữa bệnh kết hợp du lịch (1,7%). Họ thích đi du lịch dưới dạng gia đình tự tổ chức (74,1%), cơ quan tự tổ chức (15,5%), mua tour của công ty du lịch (10,3%), bạn bè tự tổ chức (3,4%). Những nơi trong nước người cao tuổi muốn đến gồm Châu Đốc, Hà Tiên, Phú Quốc, thành phố Hồ Chí Minh, Bình Dương, Tây Ninh, Vũng Tàu, Đà Lạt, Nha Trang, Phan Thiết, Đà Nẵng, Hội An, Quảng Bình, Huế, Hà Nội, Hạ Long, Sapa. Các nơi đến nước ngoài họ muốn đi gồm Hàn Quốc, Hồng Kông, Mỹ, Úc, Singapore, Malaysia, Thailand, Cambodia, Laos, Myanmar, Indonesia, Philippines. Người cao tuổi muốn có chuyến đi giao động từ 3 đến 10 ngày. Hầu hết họ muốn sử dụng khách sạn hạng trung và bình dân. Ô tô là phương tiện vận chuyển được họ yêu thích nhất khi đi du lịch và kế đến là máy bay. Động cơ thúc đẩy người cao tuổi đi du lịch là muốn nâng cao sự hiểu biết, muốn thưởng thức đặc sản vùng miền, vì con cháu/bạn bè rủ đi, muốn củng cố mối quan hệ gia đình/bạn bè, gia đình có điều kiện kinh tế để tham gia các hoạt động vui chơi giải trí, để cầu sức khỏe và may mắn cho gia đình (Bảng 2).

Bảng 2: Động cơ thúc đẩy người cao tuổi có nhu cầu đi du lịch (n = 102)

Biên quan sát	Giá trị trung bình	Độ lệch chuẩn
Muốn nâng cao sự hiểu biết	2,95	0,22
Muốn thưởng thức đặc sản vùng miền	2,57	0,68
Con cháu/bạn bè rủ đi	2,47	0,68
Muốn củng cố mối quan hệ gia đình/bạn bè	2,29	0,73
Điều kiện kinh tế gia đình dư dả	2,26	0,76
Để tham gia các hoạt động vui chơi giải trí	2,10	0,87
Để cầu sức khỏe và may mắn cho gia đình	2,05	0,66

Nguồn: Số liệu từ điều tra trực tiếp người cao tuổi năm 2018

Chú thích: Nghiên cứu sử dụng thang đo 3 điểm dạng Likert

3.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu du lịch của người cao tuổi

Kết quả phân tích dữ liệu cho thấy, nhu cầu du lịch của người cao tuổi không có sự khác biệt theo giới tính, độ tuổi, nghề nghiệp, đối tượng sống cùng, loại nhà ở, số bệnh mắc phải, sự còn hoặc mất người bạn đời. Trong khi đó, người cao tuổi có nhu cầu hoặc không có nhu cầu du lịch lại bị tác động bởi các yếu tố trình độ học vấn, tình hình việc làm hiện tại, tình hình kinh tế hiện tại, tình trạng sức khỏe và thu nhập (Bảng 3).

Những người cao tuổi có trình độ học vấn càng cao thì nhu cầu đi du lịch trong tương lai càng lớn. Điều này hoàn toàn phù hợp với quy luật vận động và phát triển của xã hội. Trình độ học vấn cao không chỉ giúp con người dễ dàng nắm bắt thông tin về nơi đến, về chuyến đi mà còn cảm thấy tự tin và khát khao trong việc chinh phục những miền đất lạ. Hơn nữa, những người có trình độ học vấn cao thường có công việc và thu nhập ổn định nên họ có nhiều cơ hội tham gia các hoạt động du lịch.

Những người cao tuổi vẫn làm việc và có thu nhập có nhu cầu du lịch cao hơn những người cao tuổi chỉ làm những công việc phụ giúp gia đình và không có thu nhập. Nguồn sống của người cao tuổi chủ yếu từ lao động hiện tại của bản thân và con cháu. Số người sống nhờ vào lương hưu/trợ cấp xã hội và từ của cải tích lũy từ trước chiếm tỷ lệ thấp. Để có thu nhập, người cao tuổi phải làm ruộng; buôn bán tạp hóa, vé số, nước mía, cơm rượu,...; chăn nuôi gia súc, gia cầm; nuôi tôm cá; chài lưới; đánh bắt hải sản; chạy xe ôm; làm thuê; thợ may; thợ mộc và thậm chí có người còn phải đi ăn xin,... Dù làm bất cứ nghề nghiệp gì, thu nhập có được không chỉ giúp người cao tuổi tự nuôi sống bản thân mà còn dùng để trang trải cho các khoản, trong đó có hoạt động du lịch.

Những người cao tuổi tự chủ về tài chính có nhu cầu đi du lịch cao hơn những người sống nhờ vào con và cháu. Gia đình ở Việt Nam nói chung, gia đình ở huyện Ngọc Hiển nói riêng phần lớn vẫn là gia đình truyền thống với kiểu hai, ba thế hệ cùng sống chung trong một mái nhà. Vì lẽ đó, sự giúp đỡ về tài chính của con đối với cha mẹ, của cháu đối với ông bà là chuyện tất yếu. Tuy nhiên, sự chu cấp về tài chính của con cháu đối với bề trên cũng chỉ ở mức độ nào đó nên nhiều người cao tuổi không thể thực hiện được nhu cầu du lịch của mình, thay vào đó, họ dành dụm tiền bạc cho việc thỏa mãn các nhu cầu cơ bản hơn.

Những người cao tuổi có sức khỏe tốt có nhu cầu du lịch cao hơn những người có sức khỏe trung bình và kém. Du lịch bao gồm nhiều hoạt động nhưng trong đó, hoạt động di chuyển và tham quan chiếm phần lớn dung lượng thời gian của chuyến đi, điều này đòi hỏi du khách phải có một mức độ sức khỏe nhất định. Hơn nữa, trong quá trình du lịch, du khách phải đối mặt với sự khác lạ về thời tiết, khí hậu, khẩu vị thức ăn, ngôn ngữ,... nên du lịch trong tình trạng sức khỏe tốt sẽ hứa hẹn một chuyến đi thành công. Ngoài ra, những người có sức khỏe tốt thường có tâm trạng thoải mái, yêu đời, thích tìm hiểu, khám phá nên du lịch là một trong những lựa chọn quan trọng của họ.

Những người cao tuổi có thu nhập càng cao thì nhu cầu du lịch càng lớn. Trong mỗi chuyến đi, du khách phải chi tiêu một lượng tiền nhất định cho di chuyển, ăn uống, lưu trú, tham quan, mua sắm, các dịch vụ bổ sung và điều này chỉ có thể thực hiện được khi du khách có đủ khả năng chi trả. Khả năng tài chính còn ảnh hưởng đến số lần thực hiện chuyến đi trong năm, số ngày và khoảng cách trong mỗi chuyến đi, hình thức du lịch trong nước hay ngoài nước,...

Bảng 3: Các yếu tố ảnh hưởng đến nhu cầu du lịch của người cao tuổi (n = 102)

		Kiểm định Levene về sự đồng thuận phương sai		Kiểm định t về sự bằng nhau của giá trị trung bình
		F	Sig.	Sig.
Trình độ học vấn	Đồng thuận phương sai	1,367	0,245	0,019
	Không đồng thuận phương sai			0,019
Tình hình việc làm hiện tại	Đồng thuận phương sai	23,024	0,000	0,015
	Không đồng thuận phương sai			0,020
Tình hình kinh tế hiện tại	Đồng thuận phương sai	14,483	0,000	0,011
	Không đồng thuận phương sai			0,012
Tình trạng sức khỏe	Đồng thuận phương sai	6,401	0,013	0,000
	Không đồng thuận phương sai			0,000
Thu nhập	Đồng thuận phương sai	0,723	0,398	0,000
	Không đồng thuận phương sai			0,000

Nguồn: Số liệu từ điều tra trực tiếp người cao tuổi năm 2018

4. KẾT LUẬN

Người cao tuổi huyện Ngọc Hiến có nhu cầu du lịch khá cao. Nhu cầu du lịch của người cao tuổi tương quan thuận với trình độ học vấn, tình hình việc làm hiện tại, tình hình kinh tế hiện tại, tình trạng sức khỏe và thu nhập. Họ đi du lịch nhằm mục đích tham quan/giải trí, thăm thân, công tác, tôn giáo/tín ngưỡng, chữa bệnh. Gia đình tự tổ chức, cơ quan tự tổ chức, mua tour của công ty du lịch, bạn bè tự tổ chức là những hình thức tổ chức chuyến đi yêu thích của họ. Người cao tuổi thích đến những nơi nổi tiếng ở Việt Nam và những quốc gia lân cận Việt Nam hoặc những quốc gia có thân nhân sinh sống. Chuyến đi kéo dài từ 3 đến 10 ngày sẽ thích hợp nhất đối với họ. Ô tô và máy bay là hai loại phương tiện họ thích sử dụng nhất trong chuyến đi. Do hạn chế về tài chính nên hầu hết họ muốn sử dụng khách sạn hạng trung và bình dân. Muốn nâng cao sự hiểu biết, muốn thưởng thức đặc sản vùng miền, vì con cháu/bạn bè rủ đi, muốn củng cố mối quan hệ gia đình/bạn bè, điều kiện kinh tế gia đình dư dả, để tham gia các hoạt động vui chơi giải trí, để cầu sức khỏe và may mắn cho gia đình là những động cơ thúc đẩy họ thực hiện chuyến đi.